

FRANZOBEL STO RIJEČI ZA SNIJEG ROMAN

prevela Sara Baračić

LEYKAM
international

Franzobel
STO RIJEČI ZA SNIJEG

LEYKAM international

NAKLADNIK

Leykam international d.o.o., Ilica 42, HR-10000 Zagreb
www.leykam-international.hr

ZA NAKLADNIKA

Jürgen Ehgartner

UREDNIKA

Eugenia Ehgartner

PRIJEVOD S NJEMAČKOGA

Sara Baračić

LEKTURA I KOREKTURA

Vesna Solar

© 2026 Leykam international d.o.o., Zagreb
Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati,
fotokopirati ni na bilo koji drugi način reproducirati
bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

Naslov originala:

„Hundert Wörter für Schnee“

© 2025 Paul Zsolnay Verlag Ges.m.b.H., Wien

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske.

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture i
medija
Republic
of Croatia
Ministry
of Culture
and Media

Federal Ministry
Housing, Arts, Culture,
Media and Sport
Republic of Austria

Gefördert durch das Bundesministerium für
Wohnen, Kunst, Kultur, Medien und Sport.

ISBN 978-953-340-252-9

CIP zapis je dostupan u nacionalnom skupnom katalogu
knjižničnog sustava Bukinet (katalog.bukinet.hr)
pod brojem 991006051408709366.

Franzobel

STO RIJEČI ZA SNIJEG

roman

Prijevod s njemačkoga
Sara Baračić

Zagreb, 2026.

Izmišljeno na temelju stvarnih događaja

za Ramonu

*Jer što koristi čovjeku,
ako dobije sav svijet, a pritom
izgubi dušu svoju?*

Evandjelje po Mateju, 16:26

POGREŠNA BOJA

Čovjek se obično ispriča kad stane nekome na prste. No ima i ljudi koji te samo pogledaju i kažu: *opa*. Jedan od takvih bio je i Robert Edwin Peary, čovjek koji je uspio stati na prste cijelom jednom narodu.

Arktički istraživač i lopov, stajač-na-prste, tmurna izraza lica sjedio je u salonu pred kaminom u svojoj vili i zureći u plamen koji je gutao bukove cjepanice, osjećao trnce u amputiranim nožnim prstima, dok su mu se po glavi vrtjele tri riječi: varalica, lažov, propalica. Tad mu je na vrata iznenada banuo jedan muškarac i, stisnutih šaka, zagrmio: „Imamo ga!”

Robert Peary pogledao je najprije uljeza pa onda Josephine. Njegova supruga odmah je shvatila da se ono što slijedi nje ne tiče. Taj čovjek ima previše lica, a premalo glave, pomislila je o došljaku, a još je *k tome i upadljivo odjeven*. Ustala je i izišla iz sobe, ponijevši svoje pletivo.

„Što imamo?” upita Peary, kopkajući žaračem po vatri.

„Nešto što će mu izbiti tlo pod nogama.” Herbert Bridgman, tajnik Arktičkog kluba, bio je toliko ushićen da nije ni primijetio Pearyjevu zamišljenost.

„Cook je gotov!”

Peary se zavalio u naslonjač uvijajući brkove. Svukao je vunene čarape i posegnuo za svojim nožnim prstima, ali na njihovu je mjestu zatekao samo nezgrapno i grubo zašivene batrljke.

„Cook je mrtav!” rekao je Bridgman stišćući šake. „Gotov je!”

Drugoga rujna 1909. svijetom se proširila spektakularna vijest: doktor Frederick Cook otkrio je Sjeverni pol! Ubrzo nakon njega i Robert Peary također je ustvrdio da je osvojio najsjeverniju točku svijeta.

Cook je primao čestitke predsjednika i Buffala Billa. Djeca su ga ispitivala je li putom sreo Djeda Božićnjaka, a u Danskoj je primio i počasni doktorat. Barmeni su nudili Cookove koktele, modni dizajneri Cookove šešire, a slastičari Cookove sjevernopolske princes-krafne. Liječnik Frederick Cook bio je junak.

A Peary? Isti onaj Robert Peary koji je dvadeset godina činio sve što je mogao kako bi osvojio Sjeverni pol? Suhonjav, brkat muškarac, koji je bio spreman riskirati sve radi svojega cilja? Činjenica da mu je netko ukrao zasluge za trijumf bila mu je neprihvatljiva. Nikada! *Taj debeli, mali, mlohavi, nosati kurvin sin pokazao mi je srednji prst, bacio mi rukavicu u lice.*

Peary je objavio kako je Cook ništarija i lažac te da slava za osvajanje Sjevernoga pola zapravo pripada njemu, Robertu Edwinu Pearyju. No vjerovali su mu jedino najvjerniji obožavatelji, a pritom nitko osim njegove žene nije u njegovu glasu primijetio oklijevanje.

Međutim, Bridgman, u kariranoj crveno-bijeloj jakni, bijelim jahaćim hlačama i čizmama do koljena, naišao je na nešto što bi moglo preokrenuti cijelu

priču. Pogled na Pearyjeva stopala zgrozio je tajnika. Grubi ožiljci srasli u križ nisu bili nimalo ugodan prizor. Istodobno zgađen i očaran, buljio je u mesnate batrijke koji su mu nalikovali na zmajeva leđa.

„Cigaru?” upita Bridgman izvukavši kutijicu i pri-
nijevši je toliko blizu Pearyjevu licu da je ovaj vidio samo smeđe pruge.

Polarni istraživač podignuo je ruku u znak odbijanja, slušajući nastavak priče tajnika, obavijenoga dimom cigare. Pearyjev unutarnji žar, koji ga je nekoć gurao prema sjeveru, odavno se ugasio. Prije gotovo dvadeset i pet godina, ispunjen zanosom, zaputio se u osvajanje Sjevernog pola. Odupro se strahu od putovanja, podnosio nadljudske napore, izgubio sedam nožnih prstiju i s domorotkinjom začeo dvoje djece, koje su zvali djecom radosti. No sad je pregorio, bio je iscrpljen i patio od slabokrvnosti. A sve to zbog prokletoga pola. Je li uopće došao do njega? Ili je odustao devet dana prerano? Pomislio je na svoju grenlandsku ljubavnicu i svojega slugu crnca, koji mu se nije javljao otkako su se vratili. Matthew Henson gotovo je četvrt stoljeća... *sto mu gromova*... bio u njegovoj službi, da bi samo odjednom nestao? Pearyjevim mislima proletjeli su ljudi iz Arktičkog kluba, novinari, predsjednik osobno – no svima su njima nožni prsti još uvijek bili na broju. Međutim, na jednoga sasvim sigurno nije pomislio – na čovjeka sličnog štapiću cimeta u kutiji cigara – Minika. Kao ni na narod kojemu je stao na prste. *Opa*.

Bridgmanu je komadić pepela pao na pod. Kad se sagnuo kako bi ga otpuhn timer, ugledao je stare novine na kojima je netko zaokružio pojedina slova. Prije

nego što je uspio odgonetnuti riječ koju tvore, trgnuo ga je krik koji se prolomio zrakom. Bio je to krik koji se uvlačio u svaku poru, koji se probijao kroz slušne kanale, probadajući bubnjiće, udarajući sinapse poput biča, budući mozak poput ledena pića, krik iz kojega je vrištala čista volja, od kojega su se sledili Pearyjevi crvenkasti brkovi, krik čiji je puls osjetio u svojim amputiranim prstima, koji je rasplamsao Bridgmanovu cigaru. Bio je to krik koji čovjeka, kako kažu, potrese do same srži.

„Eeeeeeeeeiiiiihhhh!” Krik je dopirao iz susjedne sobe. Zvučao je poput Josephine.

PRINC OD BRAŠNA

Prije nego što istražimo taj krik, vratimo se dva desetljeća unatrag, u doba godine kad se led na sjeveru Grenlanda počinje otapati. Tamošnja obala već dugo nije doživjela to zadovoljstvo da se na njoj nasuče kakav kitolovac i da more na nju naplavi sanduke, bačve i drugo blago. Ribarski brodovi sve su se rjeđe usuđivali ploviti toliko daleko na sjever. Više gotovo i nije bilo pokušaja pronalaženja Sjeverozapadnog prolaza između Atlantskog i Tihog oceana, pa Inughuiti* – kako se naziva ovdašnji narod – nisu imali nikakva dodira s civilizacijom. Stoga su uzbuđeno promatrali

* Inughuiti su autohtoni narod sjeverozapadnog Grenlanda, nastanjen na području Qaanaaqa. (op. prev.)

točkicu koja se jednog dana pojavila na horizontu. Ta točkica bio je parobrod *Kite*, toga srpnja 1891., a njime su doplovili Peary i Cook.

Priča bi mogla nositi i naslov *Kuhar, Eskim, Peary i njegova žena*, kao u kakvu filmu Petera Greenawaya, čija se radnja odvija na sjeveru Grenlanda.

Što nastane kad se drvo pari s jajetom? Ušni vosak! U trenutku kad se Minik prije tri godine rodio, astrolozi bi pri pogledu na konstelaciju zvijezda pali u trans. Nebom je proletio komet, ali mudraci s Istoka nisu pronalazili put ovamo. Nije bilo ni pastira, jer volovi i magarci na takvome mjestu ne bi mogli preživjeti. Budući da se beba rodila s otvorenim dlanovima, dok je druga novorođenčad stiskala prste u šake kako bi se čvrsto uhvatila za svoju sudbinu, sve je bilo jasno, barem nekima: ovo će dijete biti posebno.

Minik! Najsjeverniji narodi na svijetu imali su običaj rasplakanom novorođenčetu predlagati imena sve dok ne utihne, pa bi zadržalo ono ime koje bi ga smirilo. Inughuiti su vjerovali da je sav život vječan. I da se tijekom trudnoće u maternici nastani ime nekoga od njihovih pokojnika.

Majka, Manik, u prijevodu jaje, izgovorila je desetine i desetine imena. Minik nije bilo jedno od njih. Druga su joj se imena više sviđala: Eqopaluk, Avatanguaq, Qintak..., imena koja su značila pjena na kipućoj juhi, velika pijavica ili koštana srž. Ali Minik joj nije prelazilo preko usana. Možda zato što znači rosulja, riblje mazivo, ušni vosak? Ne, nego zato što je jedini Minik kojega je Manik poznavala bio lupež i kanibal. Eqopaluk, Avatanguaq, Qintak... Kad se više nije mogla sjetiti ni jednog drugog imena, i nakon što

se dijete već gotovo ugušilo od vrištanja, odjednom joj je izletjelo – Minik. Izgovorila ga je brzo i uzrujano, no dijete je iznenada utihnulo. Minik – mazivo, rosulja, ušni vosak, lupež, kanibal. Njegovu ocu – čije ime Qissuk znači drvo – sledio se osmijeh na licu, a majka je bila zgrožena. Minik. Trenutak užasa obuzeo je oca Drvo i majku Jaje. Ušni vosak!

„Sigurno ti se u trbuh uvukao zloduh!” zaurao je Qissuk. „Zar si jela mlade tuljane? Duša zlikovca uvukla se u mojega sina!” Osjetio je poriv da pretuče svoju ženu ili na mjestu zadavi dječaka, ali ipak se uspio savladati, pa je umjesto toga izišao i zatukao psa. Budući da se ni nakon toga nije osjećao bolje, ubio je još jednoga. Manik je novorođenče, koje je sad nosilo ime Minik, naposljetku privila na svoje grudi, te potom polizala preostalo mlijeko s njegova lica.

Polu godine poslije nešto je na dječaku svima privuklo pozornost – njegove oči! Minikove tamnosmeđe, gotovo crne šarenice bile su okružene svjetloplavom kružnicom, blistavim plavetnilom ledenjaka. Takvo što nitko nikada nije vidio.

Sad je imao tri godine i s roditeljima je stajao na obali, promatrajući brod kako se polako približava.

Peary je već jednom bio ovdje, prije pet godina – one godine kad je New York dobio Kip slobode i kad je farmaceut John Pemberton izmislio sredstvo za živce protiv menstrualnih grčeva pod nazivom Coca-Cola. Sad, kad se u srpnju 1891. vratio, stojeći na pramcu *Kitea*, Grenlandčani su ga prepoznali još izdaleka.

Kite je prevalio dug put krenuvši iz Amerike, plovio oko Newfoundlanda, provlačio se kroz tjesnace među otocima Arktičkog oceana i plovio kroz beskrajne

maglovite močvare i bljuzgavicu ledenih santi, izbjegavao plićake i odupirao se snažnim olujama, da bi najzad slijedeći kajake domorodaca, pristao u zaljevu. Začula se tutnjava brodske sirene, a teški sidreni lanac u more je spustio *privezivač*, kako su Inughuiti nazivali sidro. Potom se spustio pomoćni čamac, u koji su ljestvama od konopa sišle dvije osobe te doveslale do obale. Međutim, Grenlandci su bili nemalo iznenađeni kad na njihovo kopno nije prvi kročio Peary, već neka visoka žena. Nosila je dugu tamnozelenu haljinu boje mahovine, šesir sa širokim obodom omotan šarenim vrpcama i visoke čizme s vezicama, u kojima je hodala kao po jajima. Iznad glave držala je otvoren kišobran, a s čvrstim korzetom oko struka izgledala je poput hodajućeg komada tuljanovih crijeva. Svojim hodom davala je do znanja: znam da sam previsoka. Pogrbljenim ramenima odavala je da se u vlastitu tijelu ne osjeća ugodno.

Bila je to Josephine Cecilia Peary, prva bjelkinja koja se našla na arktičkome ledu. Nije baš bila ljepotica, ali u svakom slučaju bila je imponantna pojava, koja se isticala visokim jagodičnim kostima, svijetlom puti i tamnim očima.

„Ne znam mogu li to odobriti”, prokomentirao je kapetan kad je izrazila želju da se prva iskrca na obalu.

„Kapetane, je li vam poznata priča o vragu s tri zlatne vlasi?” Josephine ga je strogo pogledala, a kapetan ju je potom ipak pustio da prva siđe niz ljestve. I tako se sad našla na kopnu, gdje je odmah nagazila na šuplju kost nečije lubanje, zacijelo tuljanove. Podignula ju je i zakriještala:

„Što se tebi dogodilo?” Suh joj je zrak grebao grlo dok je napinjući nozdrve pokušavala udahnuti, no jedini miris koji je nanjušila bio je... studen. Vjetropirka, kako ju je zvao Peary, u nevjerici je odmahivala glavom. Ova je obala ostavljala dojam pustoši i negostoljubivosti. Za damu koja je navikla vrijeme provoditi razgledavajući izloge, u modnim kućama ili kod frizeira, ovdje baš i nije bilo mnogo toga privlačnog. Ni suvenirnica, ni parkova, ni restorana, pa čak ni kafića. Samo stjenovita obala, koja je prelazila u jalovo polje oblutaka i stapala se sa snježnim krajolikom. Nigdje nije bilo nijednoga stabla, pa čak ni grmlja!

Sjeverozapadni Grenland? Kakva zabit. Josephine je očekivala da će biti hladno, ali jedno je znati što je studen, a nešto sasvim drugo osjetiti je na vlastitoj koži. Između crvenkastih litica i blistave bistre vode svjetlucale su plavičaste sante leda. Civilizaciji nije bilo ni traga; samo poderani šatori, napola trule saronice i sklepane nastambe natkrivene životinjskim krznom. I čarape koje se suše na vjetru? Ne, te crne krpe bile su – Josephine nije mogla vjerovati – meso. Zgroženo je odmahivala glavom.

Je li pogriješila što je pošla s njim? Peary ju je pokušavao odgovoriti, ali ona ga je preklinjala da joj dopusti da mu pravi društvo na putovanju.

„Ali to je mjesto na kojemu cvatu najgori poroci, gdje studen, tama i bolesti metu sve pred sobom”, pokušavao ju je uvjeriti. „Mjesto na kojemu žive divljaci koji jedu sirovo meso.”

Naziv Grenland, „zelena zemlja”, koji je Erik Crveni nadjenao ovome otoku kako bi privukao stanovništvo, bio je obična podvala, laž srednjovjekovnoga

turista. Jedino zelenilo bile su gljivice na ušima svih onih koji su bili dovoljno naivni i dali se namamiti ovamo. Kako se ona samo našla ovdje? Josephine Peary bila je tipična dama devetnaestoga stoljeća – moralna, uštogljena i pobožna. No bilo je u njoj još nešto što ni sama sebi nije mogla objasniti: čežnja za divljinom. Ljeti je željela spavati na otvorenom, dok bi ujesen, kad bi začula riku jelena, koja je odjekivala poput zvuka melankoličnih alpskih rogova što dopiru iz Zemljine jezgre, osjetila gotovo neodoljiv nagon da otrči u šumu i prepusti se tim životinjama. Jelenima! Već se u djevojačkim godinama, na zaprepaštenje svoje majke, odvažila na odlazak u divljinu kako bi uživala u njihovoj zavodljivoj rici. Doduše, nikad se nije usudila zaći preduboko u šumu, ali čežnja je ostala.

Ovog puta više nije bilo povratka, zaglavila je na sjeveru Grenlanda. Ovdje ništa nije bilo ravno, nije bilo gotovo nijednog pravog kuta, ni stuba, ni linija, ni zelenila... Ali zato je bilo svjetlosti! I to svjetlosti koja joj je pržila mrežnice. I domorodaca. Ustuknula je jedan korak i s čuđenjem promatrala majušne ljude u krznenim hlačama i ogrtačima od životinjske kože, koji su se stidljivo držali na distanci. Glavom su joj prolazile riječi „patuljci” i „gnomi”. Imali su okrugla, bucfasta lica, malene nosove i dugačku crnu, zamršenu kosu. Josephine, koja se osjećala poput Snjeguljice iza sedam gora, nije razumjela ni riječi kriještanja tih patuljaka. Nije znala čak ni ima li njihov jezik uopće riječi. Jedan od njih prišao joj je gegajući se teška koraka, kao da mu je opterećenje cijeloga tijela na prednjem dijelu stopala, a ruke su mu bile čudno savijene.

Bilo joj je odmah jasno da je taj čovjek hendikepiran. Nije mogao zatvoriti usta, pa su mu s donje usne visjele sline, a ispuštao je grlene glasove kojima su se svi smijali. Očito neki seoski idiot.

„Qapipiluarateq!” Qapipiluarateq je bio Qissukov brat i Minikov stric. Bilo je neuobičajeno, štoviše, bilo je pravo čudo što je unatoč svim svojim manama ovdje uspio preživjeti. Inače bi takvu djecu ugušili još u dojenačkoj dobi – čedomorstvo iz ekonomičnih razloga. Međutim, neki Inughuiti ipak nisu imali srca za takvo što, pa bi djecu ostavili vani na studeni ili bacali u more niz litice ili kroz rupe u ledu. Ali Qapipiluarateq je preživio i sad je čupkao haljinu Josephine Peary.

Manik ga je pokušala odvući, ali Qapipiluarateq se istrgnuo i zagrlio divovsku strankinju. „Ne napadaj me!” vrisnula je ona. Trogodišnji Minik nepomično je promatrao taj prizor, već je dobro poznao hirove svojega strica.

U međuvremenu su pristigli i ostali. I oni su počeli dodirivati Josephine. Dama ih je lupala po prstima.

„Što vam pada na pamet? Nemojte me sramotiti!” No tad se ipak pribrala i sjetila svoje uloge, pa je pošla ususret tim sićušnim muškarcima pružajući im ruku poput oštrice preklopnoga noža.

„Dobar dan. Čast mi je upoznati vas. Zovem se Josephine Peary.”

„Piuli?” zbunjeno su je gledali.

„Dobar dan, poštovani gospodine. Ja sam Josephine Peary. Možete me zvati i Vjetropirka, kao moj muž, ili jednostavno Jo. Kako se vi zovete? Vi mene razumjeti? Ja Josephine.” Uhvatila je nečiju ruku i protresla je. „Ja Josephine. Ti? Kako ime?”

„Oni nerado izgovaraju svoja imena”, objasnio joj je mornar koji ju je prevezao na obalu. „Boje se da bi ih mogao obuzeti zloduh.”

„Zar se to pristoji?” Ogorčena, naložila mu je da je odveze natrag na brod. Nije bila samo prva bjelkinja koja se našla na sjeveru Grenlanda već i prva dama koja je tamo stigla. Jo je pohađala školu za djevojke iz visokoga društva, čitala knjige poput *Dobronamjerne riječi za katoličke supruge*, znala da nije pristojno izlaziti na sunce jer ono izaziva nedoličnu preplanulost. Zato je sa sobom uvijek nosila kišobran. Na Josephineinu su se licu još uvijek vidjeli tragovi aristokratskoga držanja njezinih šleskih predaka, ali bilo je to i lice prepuno pjega, koje je najčešće prekrivala debelim slojem pudera jer su se takvi pigmenti boje pijeska smatrali neukusnima, pa čak i prostačkima. U njezinim se krugovima govorilo da planinarenje nije za djevojke iz visokoga društva jer im od njega narastu velika stopala i debeli listovi. No duboko u njoj skrivala se i malena vjetropirka – djetinjasto i razigrano biće, nestašna djevojčica zarobljena u stezniku, koja je čeznula za rikom jelena i sve živo i neživo uspoređivala s bajkama. Na fotografijama iz poznijih godina izgleda čemerno, ali tad je još uvijek skupljala cvijeće kako bi ga prešala u knjigama, grlila stabla, razgovarala sa stvarima i govorila „ups-dideldups”. Obožavala je konje, na svojim putovanjima skupljala je grančice i kamenčiće te rado izvrtala riječi.

„Pomozite mi ponijeti ovu kost. Pridržite mi kišobran. Dovoljno sam vidjela. Možemo se vratiti kući.” Uspinjala se na palubu osjećajući kako je pritišće

korzet – ne nositi ga smatralo se nepristojnim – i uputila blag osmijeh kapetanu koji joj je pružio ruku.

„Na što ste mislili kad ste spomenuli priču o vragu s tri zlatne vlasi?”

„U njoj se pojavljuje jedan lađar kojemu je dojadio život lađara.”

„Kapetan nije lađar”, reče kapetan Bartlett povla-
čeći dim iz svoje lule.

„Kako se uzme”, reče Josephine promatrajući kako se muškarci koji su nakon nje izišli na obalu ljuljaju poput pijanaca jer su im se tijela naviknula na njihanje broda. *Jesam li i ja tako bauljala? To ne bi bilo pristojno.* Unatoč tomu, bilo joj je zabavno promatrati to tetura-
nje. Lelujave muškarce.

Matt Henson, Pearyjev sluga, poviknuo je nekoliko rečenica prema obali, a domorodci su zapanjeno bu-
ljili u njega.

Henson se jedini bio potrudio naučiti jezik domo-
rodaca. No Inughiti ga nisu razumjeli, s jedne strane zato što se u njihovu jezik glas S izgovarao kao ša-
pat, jer su gutali završne slogove riječi i izgovarali ih izvrćući jezik, a s druge i zato što je Hensonov rječnik bio iznimno ograničen. Tamnoputi muškarac imao je nježne crte lica, a Josephine je djelovao poput ka-
kva liftboja u otmjenu hotelu. Ili poput crnca iz bajki. Osim toga, bio je knjigoljubac koji se neobično izra-
žavao kad bi ga netko upitao što u tim knjigama piše.

„Riječ je o malenom debelom slugi, madam, koji štiti svojega ludog gospodara. Priča se odvija u Nizozemskoj, u viteško doba. Gospodar je nesretno zaljubljen i bori se protiv zmajeva prurušenih u vje-
trenjače. Samo zahvaljujući svojemu mudrom slugi

ne završi samljeven poput zločestih dječaka u priči Wilhelma Buscha.”

„Ali *Don Quijote* se ne odvija u Nizozemskoj.”

„Ja čitam knjige, madam. A biti čitatelj znači tumačiti svijet. Osim toga, čitatelj je uvijek pametniji od knjiga koje čita.”

Matthew Alexander Henson sanjao je o Africi, kontinentu svojih predaka. Tim je čudnije bilo što ga je, umjesto onamo, put sad odveo na Grenland. Nekoliko je godina plovio kao mali od palube, da bi u dobi od osamnaest godina postao potrčko u *Steinmetzu i sinovima*, najotmjerenijoj trgovini šeširima u Washingtonu, gdje mu se smiješila blistava karijera portira ili domara. Međutim, Matt je bio predodređen za nešto drugo. Godine 1887. sudbina mu se osmjehnula u liku mršava čovjeka ozbiljnih crta lica, tankih usana, riđih brkova i nepokolebljive želje za ispisivanjem svjetske povijesti, Roberta E. Pearyja. Ponekad nam se život nađe na raskrižju, a ponekad nam raskrižje samo ušeta u život. Nikad nije jasno možemo li doista izabrati kojim putem krenuti, ali poslije više nema povratka. Kad je Peary došao u *Steinmetz i sinove* kako bi kupio tropski šešir te usput spomenuo da traži pomoćnika, šef je uperio prst u Matta.

„Ako nemate ništa protiv nigeru, imam jednoga za vas.”

Nakon što je shvatio da je riječ o njemu, Henson je postideno spustio pogled i ugledao Pearyjeve ulaštene cipele. Riđokosi čovjek nosio je odoru skrojevu po mjeri i imao je pogled kojemu nitko nije mogao odoljeti. *Njime bi mogao razbijati kamenje*. Zar se

to stari Steinmetz šali? Peary se zagledao u momka s kačketom.

„Želite ga se rrriješiti?” upitao je, vrteći R u ustima poput Španjolca.

„Henson je dobar momak. Njega vjetar neće tek tako otpuhati.”

Peary je tad zapovjedio Mattu da otvori usta, ugledao njegove savršene zube, uštinuo ga za obraz te na posljétku upitao zna li čitati i pisati.

„Da, gospodine.” Matt je pritom prešutio da nije pročitao samo *Moby Dicka*, *Čiča Tominu kolibu* i pripovijetke Edgara Allana Poea već i gotovo sve drugo što mu se našlo pod rukom: romane, knjige o fizionomiji duše, o afričkom životinjskom svijetu ili o pravilima ponašanja na dvoru. Knjige su, rekao mu je jednom kapetan jedrenjaka na kojemu je služio, oružje protiv gluposti.

„Koku veličinu obuće nosiš?”

„Četrdeset tri. Zar mi želite kupiti čizme?”

„Treba mi sluga koji će mi razgaziti cipele.”

Matt je promotrio Pearyja. *Žgoljav kao duh iz boce, nema više od 55 kila s krevetom*. Nije mu djelovao poput hedonista ili bonvivana, držao se uspravno, imao je prodorne plavozelene oči, šiljastu bradu i lice bez bora, koje je odavalo najistaknutiju crtu njegove osobnosti – odlučnost.

„A što bi taj sluga trebao raditi? Nositi vas po svijetu u nosiljci? Laštiti vam cipele?” Sad je Matt bio taj koji je govorio. Bijelci si dopuštaju zbijati šale na njegov račun? U redu, to može i on.

„Treba mi pomoćnik u Nikarragvi, gdje ću prrrrokopati kanal”, rekao je Peary ostrim, zapovjednim

tonom. Ipak, pritom je počeo trljati prste. Približavao se Hensonu sve dok im se lica nisu našla neugodno blizu. Matt je poželio ustuknuti, ali ostao je ukočeno stajati na mjestu.

„Tamošnji divljaci necivilizirrrana su bagrrra, sve vrrrvi komarrrcima i krrrokodilima, cijela je zemlja močvarrra puna crrrrva, zmija, pauka. Želiš li sa mnom? Koliko te plaćaju ovdje kao potrrrrčka?”

„Deset dolara, gospodine, ali s napojnicama to uspijem navući na petnaest.”

„Tjedno?”

„Mjesečno, gospodine”, odgovori Matt postićeno pognuvši pogled.

„Dobrrro. Sprrrreman sam ti plaćati pe..., ne, recimo dvadeset dolarrrra mjesečno.”

„Nikaragva zvuči primamljivo, gospodine, ali...”, Matt se osmjehnuo, „ne mogu iznevjeriti trgovinu šesirima.” Pritom je pogledao Steinmetza.

„Ah, ma daj.” Steinmetz se u životu nagledao mnogo glava, i pametnih i onih manje pametnih, i velikih i malih, i šiljastih i niskih i zaobljenih, glava bračnih parova, braće i sestara, ali rijetko kad je naišao na dvije koje su se tako sjajno slagale kao Pearyjeva i Hensonova.

„Jeste li znali da su se u posljednjih dvjesto godina Amerikancima povećale glave? Zapisi *Steinmetza* i *sino-va* to dokazuju. I to za punih pet centimetara.”

„Dogovorrrreno.” Peary je zgrabio Mattovu ruku. Na trenutak se obojici učinilo kao da su uhvatili vlažnu krpu. No samo djelić sekunde poslije čvrsto su se rukovali. Smješkali su se sve dok im se na vratovima nisu napele debele žile.

Matt je samo čekao kad će šala biti razotkrivena, ali ništa se slično nije dogodilo. Život mu je iznenada skrenuo s dotadašnjeg puta, a on nije mogao vjerovati što se upravo dogodilo. Čak ni nakon što mu je Peary zapisao adresu i rekao kad mu se treba javiti. Čak i dok se pakirao, osjećao se čudno što se iznenada našao u službi građevinskog inženjera Roberta E. Pearyja. Stari je Steinmetz bio ljubazan čovjek i rijetko ga je tukao. Ali klobučaru je bilo normalno da potrčko spa-va na podu radionice, čisti gospodarevu noćnu posudu, gospodarici donosi vodu za kupanje i jede sam u skućenu sobičku, i to najčešće samo grah i krumpire, dok se obitelj gostila mesom i pivom. Ali zato mu je bila dostupna njegova knjižnica.

Zbog tih je knjiga Matt bio spreman sve otrpjeti, čak i strah od klobučarske bolesti, od koje bi prije ili poslije umirali svi Steinmetzovi radnici. Jednoga su starog šegрта morali otpustiti zbog smrdljiva zadaha po truleži. Drugi su patili od drhtavica, ispadanja zuba ili crnih mrlja. *To je sve od silna petljanja po tuđim glavama.* A zapravo, uzrok je bila živa koja se koristila pri filcanju, međutim, to nisu znali ni Steinmetz, ni njegovi sinovi, a kamoli šegrti.

„Što to tegliš?” upitao ga je Peary dok su se ukrca-vali. „Knjige? Tamo dolje nam trrrebaju pilule prrrotiv crrrrva i protuotrrrov za zmijske ugrrrrize.”

Matt još uvijek nije vjerovao, čak ni kad se sa svojim gospodarom stao probijati kroz vlažne prašume i kad je Peary blagovao za istim stolom s predsjednikom Nikaragve, dok je on s poslugom jeo u kuhinji. Još je uvijek mislio da će mu Riđokosi uskoro reći kako je sve bila samo šala i da je Matt i dalje potrčko *Steinmetza* i

sinova. Tjednima su se probijali kroz nepristupačan krajolik, prelazili rijeke, lutali suptropskom džunglom, ubijali krokodile, gazili pauke, rastjerali drske majmune, ali Peary nikako da izjavi takvo što. Umjesto toga, provodio je izmjere i pravio nacрте, dok mu je Matt čistio čizme, pripremao obroke, podizao šatore i kopao poljske zahode. Činilo se da njegovu gospodaru nije bilo bitno je li grah zagorio ili se kruh osušio, pozornost mu je bila usmjerena isključivo na misiju. Kao gospodar i njegov sluga, kao dva lika iz Beckettove drame, probijali su se kroz nadrealne krajeve. Bijelac s tropskim šeširom, mrežom protiv komaraca i uspravnim stavom, i njegov sluga, natovaren poput mazge.

Peary je gundao zbog sparine, obilnih kiša i prljavih domorodaca, ali neumoljivo je slijedio svoje planove. Dok je Henson plesao s domorodcima ili gutao romane, građevinski je inženjer sjedio nadvijen nad svojim skicama, smišljao tokove kanala, brane, ustave, sanjajući o drugome Sueskom kanalu koji bi spojio Atlantik s Tihim oceanom i učinio ga besmrtnim.

Henson ni u jednoj knjizi nije naišao na tako nedostupna čovjeka. U usporedbi s Pearyjem, čak se i stari Scrooge iz Dickensove *Božićne priče* činio kao društven momak. Podsjećao ga je na kapetana Ahaba, s tim da je njegov bijeli kit bio kanal. Pearyjev način komuniciranja bio je izdavanje zapovijedi. A s kotrljajućim glasom R, rečenice su mu zvučale poput prednja motora. Zapovijedao je Mattu, domorodcima, pa čak i samome sebi. Sve što je osim toga govorio bile su mudrosti, poput one da je um čovjekov jedini drug ili da iz nepoštenja nikad ne proiziđe ništa dobro. Kad bi

mu Matt odgovorio bilo što osim „Jasno, gospodine“, izgrdio bi ga.

Peary je neprekidno ponavljao da je slava jedino što želi. Slava, i sve što dolazi s njom. A zašto? Zato što je smatrao da mu pripada. A donijet će mu je golem vodeni put koji bi sustavom brana svladavao deset metara visinske razlike. Pearyjev kanal. Međutim, nije bilo ništa ni od slave, ni od kanala – već je došlo do katastrofe. Ulagači su oklijevali, političari promijenili mišljenje, i projekt izgradnje kanala obustavljen je.

„Ne! Ne! Ne! To nije moguće. Prrotestiram!”

Matt je pokušavao spasiti što se spasiti dalo, ali posuđe se već razletjelo na sve strane.

Uvečer je Peary sjedio za stolom poput šake jada bockajući grah u svojem varivu i najavljujući povrat. Usukao se poput čarape koja je još maloprije kao krpena lutka glumila generala.

Henson je zagrlio svojega šefa, očinski ga tješeći.

„U životu nailazimo na mnoštvo nesretnih zvijezda, ali ako znamo gdje je naša Sjevernjača, ništa nam ne može nauditi. Vaša Sjevernjača sja jasno i snažno poput munje, gospodine. Kao u *Moby Dicku*, priči o tetoviranome harpunaru. On također zna što mu je sudbina i kako će je dostići.”

„Dakle, prelazimo na plan B”, uzdahnio je Peary. Strogi se čovjek odjednom smekšao i stao govoriti o Josephine Diebitsch, vedroj ženi mliječno bijele kože, s jamicama na obrazima i pomalo prevelikim stopalima, s kojom se namjeravao oženiti, te o Grenlandu, koji je prethodne godine bezuspješno pokušavao prijeći.